



UNIVERSITATEA BABEŞ-BOLYAI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ŞCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE
ORTODOXĂ „ISIDOR TODORAN”

România
Ministerul Educaţiei şi Cercetării
Universitatea „Babeş-Bolyai”
Facultatea de Teologie Ortodoxă
Strada Episcop Nicolae Ivan
Cluj-Napoca
Tel/Fax: 0264.431.005
E-mail: ot@ot.ubbcluj.ro

Euharistie şi „conflict” liturgic în Corint în lumina textului 1 Corinteni 11, 17-34

Teză de doctorat

Rezumat

Coordonator ştiinţific:

Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană

Doctorand:

Pr. Andrei-Gabriel Gavriş

Cluj-Napoca

2023

CUPRINS

Lista abrevierilor	6
PRELIMINARII	
1. Contextul și argumentarea lucrării	9
2. Obiectivele și scopul cercetării	11
3. Metodologie și surse utilizate	13
4. Structura și delimitarea studiului	20
PARTEA I	
SPECIFICUL COMUNITĂȚII CORINTENE	
I.1. Introducere	22
I.2. Particularități ale comunității corintene	24
I.3. Stratificarea socială în Corint	28
<i>I.3.1. Corintul – un oraș „mundan” al lumii antice</i>	30
<i>I.3.2. Prosperitate economică</i>	32
<i>I.3.3. Pluralismul cosmopolit</i>	34
I.4. Corintul și tradiția cultică	35
<i>I.4.1. Păgânismul</i>	37
<i>I.4.2. Iudaismul</i>	38
PARTEA A II-A	
SFÂNTUL APOSTOL PAVEL ȘI PROVOCĂRILE	
BISERICII DIN CORINT	
II.1. Argumentare	40
II.2. Importanța strategică a Corintului pentru Apostolul Pavel și pentru vestirea Evangheliei	42
<i>II.2.1. Contextul misiunii Apostolului Pavel în Corint</i>	46
<i>II.2.2. Corespondența corinteană</i>	49
<i>II.2.2.1. Motivația epistolei</i>	53
<i>II.2.3. Biserica locală și exonenții săi</i>	55
II.3. Tensiunile dintre Biserică și Apostol	56
<i>II.3.1. „Opozanții” lui Pavel în Corint</i>	58

II.3.2. Sursa tensiunilor apărute în sânul corintenilor	61
II.3.2.1. Posibile influențe externe	62
II.3.2.1.1. Cultul împăratului	64
II.3.2.1.2. Concurența religiilor păgâne și abordarea creștină în contextul corintean	68
II.3.2.2. Posibile influențe interne	70
II.3.2.2.1. Propovăduirea paulină și mediul urban	70
II.3.2.2.2. Contextul provenienței etnice	72
II.3.2.2.3. Stratificarea socială în rândul creștinilor	73
II.3.2.2.4. Sclavia	75
II.3.2.2.5. Inegalitatea între cei „puternici” și cei „slabi”	77
II.3.2.2.6. Tipologia spiritualității corintene	78
II.3.2.2.7. Practica misionară paulină	81
II.3.3. Soluția apostolică: Biserica – Trupul lui Hristos	82
II.4. Problema „caselor” în Corint	83
II.4.1. Backgroundul iudaic și greco-roman	85
II.4.2. Exigențe semantice în expresia ἡ κατ’ οἶκον ἐκκλησία	88
II.4.3. Casele tipic corintene – triclinium-ul	89
II.4.4. Persoanele proeminente și conducerea „caselor” din Corint	92
II.4.4.1. Acvila și Priscila	93
II.4.4.2. Titus Iustus și Crispus	94
II.4.4.3. Ștefanos	95
II.4.4.4. Gaius și Erast	96
II.4.4.5. Febe	96
II.4.5. Diferite clase de „invitați”	97

PARTEA A III-A

CINA DOMNULUI ȘI ÎNSEMNĂTATEA ACESTEIA ÎN FORMAREA IDENTITĂȚII COMUNITAR – CREȘTINE	102
III.1. Caracteristici ale tradiției mesei comune în lumea greco-romană	104
III.1.1. Semnificația meselor rituale sacre greco-romane	106
III.1.1.1. Mesele sacre în religiile de mistere ale lui Eleusis, Dionysos, Mithra, Isis și Serapis	108
III.1.1.2. Mesele sacre în Corint	113

III.1.2. Mesele sociale private greco-romane	115
III.1.2.1. <i>Deipnon Symposium-ul grecesc</i>	119
III.1.2.2. <i>Cena sau Convivium-ul roman</i>	121
III.1.3. Pretinse similarități ale mesei păgâne cu cea creștină	122
III.2. Practica meselor frățești în primele comunități creștine	126
III.2.1. Organizarea și funcționalitatea cinei comunitare în Corint	128
III.2.2. Influența tradiției iudaice asupra mesei euharistice	130
III.2.3. Considerente pauline asupra tradiției Cinei Domnului	132
III.2.3.1. <i>Centralitatea lui Iisus</i>	133
III.2.3.2. <i>Cercetarea intrinsecă</i>	133
III.2.3.3. <i>Generozitatea colectivă</i>	135
III.3. Reciprocitate și cinstire în cultul public creștin. O abordare exegetică	137
III.3.1. Elementele care stau în spatele celebrării defectuoase a Cinei Domnului	138
III.3.1.1. <i>O analiză a termenilor cheie care generează criza euharistică</i>	141
III.3.1.1.1. <i>προλαμβάνει – „se grăbește / o ia înainte”</i>	142
III.3.1.1.2. <i>ἐν τῷ φαγεῖν – „să ia (mâncarea sa) / să mănânce”</i>	143
III.3.1.1.3. <i>τὸ ἴδιον δεῖπνον – „mâncarea sa”</i>	144
III.3.1.1.4. <i>ὄς μὲν πεινᾷ ὄς δὲ μεθύει – „unuia îi este foame, iar altul se îmbată”</i>	146
III.3.2. Practicile privitoare la cel înstăriți și la cei care nu au	148
III.3.2.1. <i>Diferența dintre bogați și săraci - text și context</i>	149
III.3.2.1.1. <i>O perspectivă contrară lecturii bogați vs. săraci</i>	150
III.3.2.1.2. <i>Contextul socio-economic împotriva lecturii bogați vs. săraci</i>	150
III.3.2.2. <i>Eliberarea de vechiul obicei al meselor idolatre</i>	153
III.3.3. Problema disensiunilor din grup – de la dezbinări la eresuri (v. 18-19)	154
III.3.4. Examinarea sintagmei „nesocotind Trupul Domnului” (v. 29)	157
III.3.5. Propunerea apostolică ca răspuns al nesocotinței corintenilor	159
III.3.5.1. <i>O juxtapunere contrastantă – προλαμβάνω (v. 21) vs. ἐκδέχομαι (v. 33)</i>	159
III.3.5.2. <i>Ethos, Pathos și Logos în discursul paulin</i>	163

III.4. Interferențe sociale în actul sacramental al Bisericii – o raportare la 1	
Corinteni 11, 17-34	164
<i>III.4.1. Etapele corectării abaterilor identificate în cadrul grupului</i>	166
<i>III.4.1.1. Biserica este ansamblul oamenilor lui Dumnezeu (v. 17-22) – problema încheșării comunității</i>	166
<i>III.4.1.2. Viața credincioșilor și logica Evangheliei (v. 23-26) – revenirea la originea Cinei Domnului</i>	167
<i>III.4.1.3. Comuniunea urmașilor lui Hristos (v. 27-34) – atitudini demne pentru primirea Euharistiei</i>	170
<i>III.4.2. Critica paulină și idealul mesei creștine</i>	172
III.5. Euharistie și conștiință creștină	174
<i>III.5.1. Conștiință creștină în Corint</i>	175
<i>III.5.1.1. Considerații asupra judecării comunitare (v. 27-29)</i>	177
III.5.1.1.1. Abordarea paulină a lui „ἀναζίως”	180
III.5.1.1.2. Valențe interpretative în raport cu „διακρίνων τὸ σῶμα”	181
III.5.1.1.2.1. Valoarea sacramentală a Trupului Domnului ...	182
III.5.1.1.2.2. Τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου – o interpretare eclesiologică	183
III.5.1.1.2.3. O perspectivă multifacetată asupra discernerii „Trupului”	184
III.5.1.1.3. Implicarea comunitară în consolidarea Trupului Domnului	186
<i>III.5.1.2. Căință și urcuș duhovnicesc – trepte spre celebrarea euharistică</i>	188
III.5.1.2.1. Introspecție vs. judecată divină – unitatea structurală a versetelor 28-31	189
III.5.1.2.2. Principiul cauzalității la Cina din Corint – cauze și efecte	191
<i>III.5.2. Perspectiva euharistică paulină</i>	194
<i>III.5.3. Aplicabilitatea mesajului din 1 Corinteni 11, 17-34</i>	196
CONCLUZII	200
BIBLIOGRAFIE	207

Cuvinte cheie: conflict, Euharistie, misiune, Biserică, comunitate, masă, conștiință, tensiune, Cina Domnului.

Contextul și argumentarea lucrării

Sfera semantică a termenului „conflict” deschide perspective de abordare care pot genera înțelesuri pe cât de diverse pe atât de dificil de surprins și de exprimat în complexitatea și diversitatea cuprinderii lor. De cele mai multe ori, conotația termenului este una negativă, omul considerând că o viață armonioasă ar trebui să evite tulburările provenite din conflicte, de orice natură ar fi acestea. În aceeași măsură, ar putea fi important să înțelegem conflictul drept „o realitate a vieții, uneori distructivă și dăunătoare, alteori constructivă și benefică”. Conflictul poate fi provocator și, totodată, generator al unor experiențe satisfăcătoare. Atunci când este abordat cu succes, conflictul promovează idei noi, înglobează capacitatea de a stimula dezvoltarea personală și de a facilita identificarea unor soluții mai eficiente în gestionarea problemelor, indiferent de natura lor.

Conflictul reprezintă o componentă naturală și inevitabilă a vieții umane, care nu poate fi eliminată, dar poate fi gestionată și rezolvată în mod constructiv. De-a lungul istoriei omenirii, conflictele au fost o permanentă constantă în tot ceea ce se definește și se exprimă a fi activitatea umană și diversele ei manifestări. Utilizând definiția dată de J. Hocker și W. Wilmontin, conflictele pot fi caracterizate drept „lupte sau competiții între oameni care au nevoi, idei, credințe, valori sau scopuri opuse”.

Etimologia cuvântului poate fi regăsită în latinescul „*conflictus*” (= ciocnire de interese, contradicție de idei). În modul cel mai sugestiv cu puțință putem creiona imaginea conflictului sub forma a două pietre care, prin lovire, generează o scânteie, declanșatoare de flămă și foc. Sub raport eclesial, „focul” dumnezeiesc, haric, este cel care oferă dă scânteia Bisericii, deschizând fiecărui membru al ei posibilitatea de a crește și de a dezvolta relația cu Dumnezeu până înspre culmile unirii intime a făpturii umane cu Ziditorul său, în realitatea Sfințelor Taine, ceea ce, în definitiv, sugerează conflictul dintre pornirile instinctuale, imediate și năzuința permanentă de a urma chemarea divină și atingerea stării de dumnezeire, prin har. În consonanță cu cartea Pildelor (27, 17), „*Fierul cu fier se ascute și un om ascute mânia altui om*”, conflictul, atunci când este utilizat pentru a genera scânteii provocatoare, îi poate „ascuți” pe cei implicați în direcții nebanuite, adeseori nedorite. Într-o perspectivă pozitivă, conflictul deschide, pentru Biserică, așa cum am enunțat deja, o serie de oportunități potențatoare creșterii și desăvârșirii spirituale.

Din punct de vedere sociologic, conflictul este înțeles ca un fenomen independent în dinamica societății, în timp ce în plan teologic are o conceptualizare diferită, fiind un instrument pentru atingerea unui scop specific. Conflictul este, prin definiție, un fenomen antagonic, în care omul dorește, principial, să caute un proces de soluționare a unei situații date. Valorile creștine pot ghida modul de a percepe și a răspunde la situațiile de conflict în termeni reconcilianți, și în același timp, paradoxal, acestea pot implica și un anumit conflict intern, solicitant pentru ceea ce sunt interesele individuale, adeseori contradictorii, aflate în conflict.

În acești termeni, trăirea vieții sacramentale implică o dimensiune duală, coexistentă, între imanență și transcendență, ceea ce îi oferă credinciosului o reflecție profundă asupra modului în care credința poate fi exprimată în mod consecvent, mai ales în cadrul unor situații conflictuale. Este vorba despre un proces natural al dezvoltării vieții spirituale, exprimat prin tensiunea dintre ceea ce este deja cunoscut și acceptat, față de tot ceea ce este nou, inovator sau neînțeles pe deplin.

Un bun exemplu și o paradigmă a Bisericii pentru soluționarea viitoarelor provocări ale Bisericii se regăsește în răspunsul oferit de către Mântuitorul Hristos înaintea Apostolilor cu privire la descoperirea adevăratei măreții, în care „*cel mai mic dintre toți, acela este mai mare*” (cf. Lc. 9, 46-48), gest prin care a contrazis un întreg set al valorilor lumii secularizate, în care primează stăpânirea și dominația asupra celorlalți. Hristos a învățat că în Biserică te înalți prin slujirea celorlalți și prin iubirea necondiționată față de aproapele. Aceasta a reprezentat o schimbare de paradigmă semnificativă și a pus Biserica pe o axă diferită față de interesele lumești, în sensul în care, prin starea de conflict, interiorizat, dintre pornirea, aparent naturală, a afirmării de sine în dauna semenului sau a slujirii aproapelui, ca făptură și chip al lui Dumnezeu, se poate detașa ca un ultim obiectiv, mântuitor, cea de pe urmă în dauna celei dintâi.

Într-o societate marcată de tensiuni, conflicte și înstrăinare față de valorile Sfintelor Scripturi, suntem chemați, acum, poate mai mult ca oricând, să fim elementul de echilibru, pentru „a putea transforma conflictul într-o oportunitate de a întări relațiile, de a păstra resurse valoroase și de a face viața o mărturie a iubirii și puterii lui Hristos”. O astfel de implicare și efort personal întărește unitatea și comunitatea, în acord cu îndemnul paulin: „*Dacă se poate, pe cât stă în puterea voastră, trăiți în bună pace cu toți oamenii*” (Rom. 12, 18).

Obiectivele și scopul cercetării

Incursiunile examinatorii în textul paulin al Epistolei 1 către Corinteni dezvăluie cititorului, dintru început, o realitate care își are prelungirea în lumea contemporană: un cadru socio-economic diferențiat, multiethnic și multicultural, care conduce în plan spiritual spre o religiozitate eterogenă. Confruntarea unor asemenea situații, extrem de delicate și inedite totodată pentru respectiva epocă, necesită intervenția geniului Sfântului Apostol Pavel, pentru a identifica soluții pe măsura provocărilor la care este supus.

Prezenta lucrare își propune să dezvăluie problema situației scandaloase iscate în cadrul celebrării cultice a Euharistiei în Biserica din Corint, cât și felul în care Apostolul Pavel tratează această situație tensionată, de conflict, survenită în sânul comunității creștine născută din propovăduirea, implicarea și susținerea permanentă a apostolului neamurilor.

Pentru realizarea unui astfel de demers vom încerca mai întâi să descoperim elementele care au stat la baza acestei abordări defectuoase, pentru ca mai apoi să subliniem rolul determinant al Cinei Domnului pentru formarea identității eclesiale.

Tema problematicii conflictului euharistic din Corint nu este sub nicio formă una revoluționară sau inedită în domeniul teologiei biblice contemporane. Totuși, abordarea pasajului care face referire la nevoia acută de a identifica soluții viabile pentru viața Bisericii din Corint, propune o regândire a originilor euharistice, precum și o cercetare minuțioasă asupra organizării eclesiale timpurii, deoarece aceste două coordonate rămân dătătoare de viață și de sens adunării bisericești peste veacuri.

Părtășia a reprezentat elementul definitoriu a ceea ce Pavel numește ca fiind „*biserică*” (1 Cor. 11, 18). Pentru apostol atunci, și pentru creștinătate apoi, legăturile euharistice constituie nucleul organizării cultice și a coeziunii eclesiale. Avem astfel încă un motiv pentru care descoperirea și examinarea posibilelor tipuri de mese care ar fi putut influența Cina Domnului să merite a fi tratate cu seriozitate. Prin urmare, studiul nostru va căuta să evidențieze dacă în Corint masa euharistică a fost sau nu o adaptare la banchetele specifice culturii și civilizației antice pe de-o parte, și care au fost provocările care au necesitat o intervenție acută din partea părintelui comunității corintene, deopotrivă.

Evenimentele cultice, temele pe care le înglobează, autenticitatea relatărilor și modul în care a fost dezvoltată Euharistia în epoca primară au cunoscut extinse domenii de dezbateri teologice de-a lungul anilor. Motivele pentru care subiectul Euharistiei a fost atât de intens dezbătut sunt comprehensibile și nu fac neapărat obiectul prezentului studiu. Notăm succint doar câteva repere care reflectă în fapt și scopul cercetării noastre:

În primul rând, Euharistia ar trebui să fie văzută ca punctul culminant al mesei părtășiei pe care Iisus a adus-o în centrul propovăduirii și activității Sale. Această temă, a Domnului Iisus înconjurat de cei păcătoși, pe care-i primește la Cină, este adesea dată la o parte în gândirea și dezbaterea euharistică actuală. Taina Euharistiei deci, reprezintă o chemare concretă la harul divin; o rememorare a faptului că Dumnezeu îi invită mai ales pe cei considerați nevrednici, inițial, pentru a înțelege că au și aceștia un loc pregătit la masa Sa (Lc. 14, 16-24).

Euharistia nu a rămas în istorie doar la stadiul unui act de cult inflexibil, ci a reprezentat o componentă unificatoare esențială și definitorie pentru dezvoltarea Bisericii din orice vreme. Înțelegerea experienței practice a Bisericii primare cu referire la mese reprezintă cheia deslușirii situației conflictuale a comunității creștine din Corint. Este motivul pentru care Apostolul Pavel, în al cărui simțământ primează dimensiunea comunitară a tainei, inserează în centrul pasajului din capitolul 11, 17-34 ceea ce reprezintă cel mai vechi înscris al cuvintelor sacre de instituire a Euharistiei.

Valoarea intrinsecă a actului euharistic, care merită a fi evidențiată aici, este reprezentată de caracterul său comunitar. Se poate distinge aceeași specificitate încă din riturile sacre iudaice sau greco-romane, rânduiala creștină urmând oarecum cursul firesc în acest sens. Însă pentru a pătrunde în profunzime implicațiile tradiției euharistice este nevoie să intuim dincolo de aspectele vizibile după care s-a organizat Cina Domnului în epoca primară.

Proclamația definitorie a Bisericii constă în vestirea Mântuitorului Iisus Înviat din morți, ca Domn și cap al Bisericii Sale, iar credincioșii ca fiind „*trupul lui Hristos*” (1 Cor. 12, 27) o dată cu nașterea lor „*din apă și din Duh*” (In. 3, 5) prin Taina Sfântului Botez. Teologia paulină accentuează că plinătatea Trupului lui Hristos se atinge prin încorporarea credincioșilor în cadrul evenimentului comunitar al Bisericii, unde „*toți ne împărtășim dintr-o pâine*” (1 Cor. 10, 17). Nevoia normativă a împărtășirii credincioșilor cuprinde așadar un scop eclesial prin excelență.

În consecință, putem identifica și o direcție subsidiară scopului prezentei lucrări, care constă în necesitatea de a recunoaște Euharistia în complexitatea profunzimii sale. Cu alte cuvinte, dacă este privită doar ca un gest individual, pierdem din vedere că, prin însăși firea sa, Euharistia este un dar ce se poate împlini doar în cadrul unei celebrări comune. Unirea directă și personală a fiecărui credincios cu Hristos impune o legătură autentică și vie a credincioșilor întreolaltă; acest stabiliment multidirecțional se fundamentează, dincolo de cuvinte, pe responsabilitatea morală a fiecărui participant la Tainele Bisericii.

Totalitatea considerentelor expuse anterior, cu referire la importanța Cinei Domnului pentru viața Bisericii, pot constitui punctul de plecare în vederea unei abordări sistematice a subiectului propus, atât din punct de vedere teologic, istoric și social, cât și practic. De la diversitatea antecedentelor conflicte, ajunse la urechile lui Pavel și până la modul în care ar trebui să fie interpretată Euharistia astăzi, în lumina Sfințelor Scripturi, ceea ce putem sublinia este necesitatea stringentă a unei exigențe științifice în abordarea teologică a studiului originilor și practicii euharistice creștine.

Metodologie și surse utilizate

În ceea ce privește metodologia cercetării, necesare în vederea obținerii unui demers științific coerent, subliniem câteva metode și teorii de lucru care se impun a fi aplicate în lectura teologică a studiului de față:

Pornind de la referințele specifice culturii epocii scrierii textului biblic este necesară utilizarea unei analize comparative, pentru a obține o mai bună înțelegere a proceselor cauzale implicate în evenimentele marcante ale comunității bisericești din Corint. Cercetarea comparativă, în mod convențional, accentuează explicarea diferențelor și a asemănarilor uzitate în stabilirea unui acord între două sau mai multe fenomene. În consecință, datele despre lumea antică, concentrate îndeosebi pe epoca imperială romană, când orașul grec a fost reorganizat ca și colonie romană, sunt prelevate cu scopul de a limpezi trăsăturile comune sau specifice ale societății evanghelizate.

Într-un astfel de cadru contextual și comparativ variat, abordarea se impune a fi, în același timp, interdisciplinară. Această îngemănare analitică acoperă un spectru larg de tematici interconectate. Între toate acestea pot fi identificate trei tematici de bază: moștenirea greco-romană într-un cadru imperial, identificarea subiecților într-un cadru social stratificat și sublinierea identităților religioase locale.

Pentru a sublinia înțelegerea valorilor culturale și normelor antichității într-o analiză textuală, critica social-științifică este o altă metodă necesară, descrisă pe scurt drept „etapa sarcinii exegetice care analizează dimensiunile sociale și culturale ale textului și ale contextului său prin utilizarea perspectivelor, teoriei, modelelor și cercetării științelor sociale”. Aplicarea acestui demers descoperă ceea ce se întâmplă în spatele textului pentru a înțelege mesele comunitare ca un proces de modelare a identității în *ἐκκλησία* paulină, acționând ca o punte între trecut și prezent, oferind deopotrivă metode care pot explica într-un fel, ce însemnau contextele istorice și sociale originale.

O altă teorie care se află în domeniul nostru de interes este cea a identității sociale. Deoarece se concentrează pe relații, apartenență și identitate, definiția acesteia poate fi înțeleasă ca „acea parte a conceptului despre sine a unei persoane, care derivă din cunoștințele sale despre apartenența sa la un grup social, împreună cu valorile și semnificațiile emoționale atașate acelei apartenențe”. Cu alte cuvinte, apartenența la anumite grupuri sociale influențează imaginea de sine a fiecăruia. În contextul pasajului 1 Cor. 11, 17-34 interesul abordării teoriei identității sociale se bazează pe discuțiile despre valorile grupului, vizibile la banchetele antice și apoi la Cina Domnului și impactul acestor valori asupra altor subdiviziuni identitare formate în funcție de grupul dominant.

Vom avea în considerare și metoda istorico-critică sau diacronică, deoarece supunem discuției un studiu care transmite informații istorice determinante pentru elucidarea situației descrise în pasaj. Deși această metodă a fost considerată adesea a fi refractară teologiei ortodoxe, în cazul de față studiul istoric este folosit pentru a descoperi sensul pasajului așa cum a intenționat autorul să își transmită mesajul și ceea ce ascultătorii ar fi înțeleși.

Datele lucrării vor fi bazate cu precădere pe sursele exegetice ale Noului Testament. Metoda exegetică este singura care poate fi utilizată în interpretarea și explicarea detaliilor pasajului scripturistic studiat. Motivația care stă la baza utilizării metodei exegetice biblice este determinată de faptul că aceasta ajută la descoperirea sensului textului și la oferirea unor rezultate în raport cu fenomenele verificabile. Principial, exegeza dorește evitarea expunerii unor concluzii dogmatice înainte ca textul să fie examinat cu onestitate. De aceea, exegeza va fi făcută în mod clar, pentru a permite textului să dezvăluie atitudini și credințe, fără a scăpa din vedere și modul în care pasajul se raportează la contextul general al Sfintei Scripturi.

Înțelegere pertinentă și obiectivă a specificului corintean este imperios necesară în vederea obținerii unei evaluări pertinente a situației supusă studiului nostru. Așadar, proiecția unei hermeneutici adecvate se bazează pe utilizarea metodelor specifice cercetării științifice a textului sacru, cu interferențele istorice și sociale necesare în vederea unei percepții holistice și obiective asupra problemei conflictului euharistic din Corint.

Epistola 1 Corinteni este una dintre cele mai intens dezbătute epistole pauline, datorită subiectelor de interes ridicate de către Sfântul Apostol Pavel și păstrate în actualitate, atrăgând atenția indiferent de epoca istorică luată ca referință. Abordarea epistolei este de mare diversitate, atât generală, cât și tematică, începând cu perioada patristică până în prezent.

Teologia patristică ne oferă câteva repere esențiale, traduse și în spațiul ortodox, în vederea abordării exegetice a prezentei epistole, precum: Sfântul Ioan Hrisostom (*Comentariu la Epistola întâi către Corinteni*, traducere de Arhim. Theodosie Athanasiu, Atelierele grafice Socec & Co, București, 1908), Sfântul Teofilact Al Bulgariei (*Tîlcuirea Epistolei întâi către Corinteni și a Epistolei a doua către Corinteni*, traducerea Mitropolitului Veniamin Costachi, ediție îngrijită de Florin Stuparu, Cartea Ortodoxă, București, 2005) sau Sfântul Clement Romanul (*Epistola către Corinteni*, trad. Dumitru Fecioru, în *Scrierile Părinților apostolici*, PSB, vol. 1, Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979).

În ceea ce privește școala teologică românească, deși nu putem identifica studii ample asupra Epistolei 1 Corinteni, există totuși câteva opere care constituie o bază solidă în vederea unor abordări ulterioare mai extinse. Printre lucrările mai vaste amintim comentariul pr. arhim. Iosif Olariu (*Epistolele Sfântului Apostol Pavel către Romani, Corinteni, Galateni și Efezeni*, Karánsebes, 1910), în care regăsim o abordare exegetică vastă asupra Epistolei 1 Corinteni. După mai bine de un secol de la comentariul mai înainte amintit apare lucrarea pr. Mihai Petian (*Epistola 1 Corinteni*, Sibiu, 2016), ce poate fi numit primul comentariu românesc dezvoltat asupra epistolei, cu un cuprins bine argumentat în plan isagogic, exegetic și teologic. Nu în ultimul rând amintim teza de doctorat, *Tipologii ale conflictului eclesial reflectate în Epistola 1 Corinteni*, susținută de Ioan Szasz, sub coordonarea științifică a Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian Tofană în anul 2017, și transpusă ulterior într-o apariție editorială remarcabilă, sub titlul *A fost Hristos împărțit? Tipologii ale conflictului eclesial reflectate în Epistola 1 Corinteni* (Risoprint / Pleroma, București, 2018), care expune într-o amplă analiză, totalitatea conflictelor existente în biserica din Corint, inclusiv subiectul prezentei teze, într-un subcapitol care se apleacă asupra analizei conflictului euharistic din versetele 17-34.

Alături de publicațiile sus-menționate, amintim și o serie de studii și articole care abordează parțial sau tematic Epistola I Corinteni. Dintre acestea consemnăm, într-o înșiruire cronologică, următoarele lucrări: Diac. Prof. Nicolae Nicolaescu, „Actualitatea Epistolei I către Corinteni a Sfântului Apostol Pavel”, în *Studii Teologice*, III, nr. 3-4, 1951; Pr. mgrd. Gh. Bălan, „Sfântul Apostol Pavel și creștinii din Corint”, în *Studii Teologice*, IX, nr. 7-8, 1957; Pr. Drd. Stelian Tofană, „Responsabilitatea creștină după Epistolele Sfântului Apostol Pavel”, în *Studii Teologice*, nr. 5, 1986; Pr. Prof. Dr. Constantin Coman, „Evanghelie și Propovăduire. Meditație la capitolele I și II din Epistola I Corinteni”, în *Îndrumător Bisericesc*, Galați, 1989; Pr. Prof. Dr. Vasile Mihoc, „Comuniunea credincioșilor cu Hristos

și întreolaltă prin Sfânta Euharistie, după I Corinteni 10, 14-22”, în *Persoană și comuniune*, Sibiu, 1993, p. 420-434; Ioan Voineag, „Sfânta Euharistie și pregătirea pentru împărtășirea euharistică după I Corinteni 11, 23-32”, în *Revista Teologică*, nr. 3, 2007; Pr. Prof. Dr. Stelian Tofană, „Harisma vorbirii în alte limbi prezentă încă în Biserică? O perspectivă paulină”, în *Teologia Ortodoxă, Studia Universitas - Babeș-Bolyai*, Cluj Napoca, nr. 1, 2011; Ion-Sorin Bora, „”Cei tari” și ”cei slabi”, după I Corinteni 8-10”, în *Altarul Banatului*, nr. 7-9, 2012; Cătălin Varga, „Problema Sfintei Euharistii in Biserica din Corint”, în *Altarul Banatului*, nr. 1-3, 2015.

Nu în ultimul rând, vom aminti câteva lucrări de referință pentru demersul nostru, mai ales datorită faptului că într-o proporție covârșitoare literatura bibliografică abordată este formată din lucrări aparținând spațiului teologic apusean, elaborate în limba engleză, categorisite în comentarii biblice și lucrări de specialitate care tratează direct sau tangențial subiectul prezentei teze.

Punctul de plecare al întregul proces de cercetare l-au constituit o serie de comentarii biblice de referință, care evocă atât contextul istoric cât și valoarea textuală a Epistolei 1 Corinteni:

Gordon D. Fee (*The First Epistle to the Corinthians*, NICNT, Grand Rapids, William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, 1987), într-unul dintre cele mai bine cotate și complexe comentarii asupra 1 Corinteni, abordează problematica abuzului din Corint într-o expunere de tipul problemă – răspuns. Analiza exegetică detaliată asupra textului sacru urmărește corelarea fondului socio-cultural și etnic al problemelor din Corint cu neînțelegerile spirituale, plasând acest lucru într-un nou context al unității trupului, toți membrii fiind preocupați în mod egal unul față de altul.

Anthony C. Thiselton (*The First Epistle to the Corinthians*, NIGTC, Eerdmans, Grand Rapids, 2000) oferă cel mai detaliat comentariu al acestei epistole. Autorul prezintă propria sa traducere din limba greacă, urmărind principalele probleme de interpretare de la părinții bisericii până în prezent. Sunt evidențiate subiecte de interes teologic, etic și socio-istoric, într-o expunere cuprinzătoare și originală actualizată la relevanțele contemporane ale înțelegerii textului biblic. Lucrarea nu urmărește să explice neapărat cauzele conflictului din Corint, dar oferă o incursiune în cele mai importante studii ale cercetării biblice moderne.

David E. Garland (*First Corinthians*, BECNT, Baker Academic, Grand Rapids, Michigan, 2003) se bazează pe cercetări ample și implică cele mai bine cotate studii contemporane. Lucrarea sa exegetică ia în considerare contextul scrierii, cadrul social și

cultural din Corint. Acesta încorporează referiri la alte scrieri antice care ajută la explicarea unor aspecte particulare semnificative și o abordare cât mai detaliată a textului revelat.

Joseph A. Fitzmyer (*First Corinthians: A New Translation with Introduction and Commentary*, AYB, New Haven and London, Yale University Press, ¹2008) ne prezintă un comentariu exegetic și aplicativ, care se distinge printr-o analiză lexicală detaliată, cu discuții gramaticale în special pentru textul grecesc și preocupările istorice constante asupra Corintului lui Pavel. Această abordare îi oferă o perspectivă ancorată în dispozitivele retorice utilizate de autor, fapt ce reduce riscul forțării sensurilor textului.

Ben Witherington III (*Conflict and Community in Corinth. A Socio-Rhetorical Commentary on 1 and 2 Corinthians*, SRC, Eerdmans, Grand Rapids, 1995) se remarcă printr-o excelentă abordare social-științifică a corespondenței corintene. El combină critica literară cu elementele istorice, punând în prim plan modelul oratoric antic. Teza sa principală pornește de la ideea că natura conflictelor din Corint a fost determinată de problemele sociale, la care Apostolul Pavel răspunde prin redefinirea principiilor teologice, etice și sociale.

Richard A. Horsely (*1 Corinthians*, ANTC, Abingdon Press, 1998) își propune în comentariul său să evidențieze contextul socio-politic dar și dezacordurile religioase alarmante dintre apostol și biserica din Corint. Autorul vede epistola ca o fereastră care reflectă tensiunile dintre interesul creștinilor pentru promovarea unei spiritualități disipate și dorința apostolului pentru zidirea unei comunități social-religioase devotată unui deziderat comun, benefic atât pentru demnitate personală cât și pentru solidaritatea grupului.

Totodată, în ceea ce privește lucrările internaționale de specialitate consultate, amintim câteva dintre cele mai reprezentative și potrivite obiectului nostru de cercetare:

O primă lucrare de o importanță aparte este cea a lui Jerome Murphy-O'Connor, *St. Paul's Corinth: Texts and Archaeology*, (GNS, Liturgical Press, 2002) deoarece aduce în prim plan o serie de informațiile arheologice care oferă o imagine în detaliu asupra Corintului din lumea antică.

Ben Witherington III, în lucrarea *Making a Meal of It: Rethinking the Theology of the Lord's Supper* (Baylor University Press, Waco, 2007) oferă o viziune profundă și extinsă asupra practicii Cinei Domnului, pornind de la contextul său istoric, dar tratează actele de cult din comunitatea corinteană separate față de banchetul greco-roman. Specificitatea lucrării constă și în îndrumările pastorale oferite credincioșilor pentru a sublinia ideea de comuniune atât în plan vertical cât și orizontal.

Gerd Theissen, în lucrarea *The Social Setting of Pauline Christianity: Essays on Corinth* (T & T Clark, Edinburgh, ²1999), considerată una dintre cele mai notabile abordări ale studiilor contemporane nou-testamentare, cuprinde o serie de eseuri menite să pună accentul pe matricea socială în care și-au făcut apariția documentele bisericii primare.

Dennis E. Smith (*From Symposium to Eucharist: The Banquet in the Early Christian World*, Fortress Press, 2003) contribuie cu foarte multe date despre obiceiurile meselor greco-romane și dezvoltarea Bisericii primare. Lucrarea conduce la o înțelegere nouă a meselor, în sensul că tradiția generică a banchetului reprezintă arhetipul atât pentru banchetele evreiești, cât și pentru cele greco-romane. Smith a remarcat interesul pentru banchet ca instituție socială, care trece peste granițele etnice și de clasă, jucând un rol esențial în plan politic, economic, social și religios.

Lucrarea *Exclusion and Judgment in Fellowship Meals: The Socio-historical Background of 1 Corinthians 11:17–34* (Pickwick Publications, 2016) a lui Jamir Lanuwabang încearcă să argumenteze că tradiția meselor de părtășie reprezintă fundalul din care trebuie să se distingă Cina Domnului față de alte tipuri de organizare ale mesei comune. Autorul concluzionează că în Corint factorii socio-economici au reprezentat doar o parte a problemei, neconcordanțele ideologice rămânând factorul esențial al scindării Bisericii din Corint.

Wayne A. Meeks, în lucrarea *The First Urban Christians: The Social World of the Apostle Paul* (New Haven: Yale University Press, ²1983) oferă o reconstrucție a mediului urban al creștinismului paulin, fundamentat pe dovezi arheologice, biblice și literare. Analizând dovezile referitoare la formarea Bisericii, în lumina tiparelor cotidiene secolului I d.Hr. (gospodăria, asociațiile de voluntari, sinagoga sau școlile filozofice), Meeks a delimitat raportările față de instituțiile enunțate anterior, evidențiind atât conjuncțiile, cât și disjuncțiile față de toate acestea.

Nu în ultimul rând remarcăm opera lui Bruce W. Winter, *After Paul Left Corinth: The Influence of Secular Ethics and Social Change* (Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2001). Aceasta cuprinde un tablou relevant și bine argumentat despre experiența vieții în Corintul roman. În acest cadru, Winter descrie frământările comunității creștine întemeiate de Pavel, care adesea căuta răspunsuri la noile provocări cu care se confrunta. Autorul examinează modalitățile de comunicare ale Bisericii în timpul șederii lui Pavel în cetate, cât și schimbările sociale care au avut loc după ce apostolul a părăsit cetatea. Lucrarea lui Winter oferă o perspectivă diferită la care ne putem raporta în vederea elucidării corespondenței pauline în Corint.

Considerăm că lucrările de referință din spațiul de cercetare autohton și internațional, alături de diverse studii și articole care abordează cel puțin tangențial subiectul nostru de interes, reprezintă un fundament suficient în vederea abordării prezentei teme de lucru. Aria de studiu este vastă, mai ales în spațiul apusean, fiind prezentă într-o varietate de abordări de cercetare istorică, socială și exegetică până în cele mai mici detalii.

Structura și delimitarea studiului

Privitor la structura și compoziția lucrării, aceasta se încadrează în formatul standard necesar întocmirii unei lucrări științifice. Astfel, după prezentarea cuprinsului, a abrevierilor utilizate și a unui capitol preliminar, se remarcă o alcătuire din trei părți elaborate unitar, care tratează subiectul într-o manieră progresivă, atât din punct de vedere al extinderii textuale cât și al abordării teologice, urmărind să ofere deducții conexe și graduale în vederea abordării subiectului propus. Cele trei capitole sunt succedate de concluziile desprinse din prezenta lucrare și se încheie cu lista bibliografică consultată.

Primul capitol al lucrării, intitulat „Specificul comunității corintene”, reliefează caracteristicile noii comunități bisericești din Corint. Deși orașul Corint făcea parte din zona de propovăduire a Sfântului Pavel, în interiorul granițelor Imperiului Roman, aceasta era caracterizată drept o cetate atipică, în care barierele socio-economice ale vremii erau adesea escaladate. Mediul cultural și religios înfățișat în această primă parte completează tabloul în care Apostolul Pavel va fi trebuit să implementeze valorile și rigorile propovăduite prin Sfintele Evanghelii.

Partea a doua, regăsită sub titlul „Sfântul Apostol Pavel și provocările Bisericii din Corint”, reunește motivele pentru care Apostolul Pavel a apreciat drept esențială câștigarea acestei cetăți pentru planul său misionar general și evidențiază zelul pastoral manifestat în vederea atingerii acestui deziderat. În acest sens, nu trebuie scos din context faptul că Apostolul Pavel avea statutul unui evreu din diaspora, nevoit să balanseze între mediul iudaic și cel păgân. Din aceste considerente s-au născut o serie de tensiuni, pentru care Pavel trebuia să ofere soluții practice – pentru el, rezolvarea se află dincolo de cele două culturi dominante, și anume în Biserică – Trupul al lui Hristos. Un ultim punct al acestui capitol are în vedere situația organizării bisericești în jurul persoanelor proeminente din cadrul comunității din Corint.

Cea de-a treia parte, denumită generic „Cina Domnului și însemnătatea acesteia în formarea identității comunitar-creștine”, abordează rolul formator al Cinei Domnului în cadrul cultului public al Bisericii. În acest sens am încercat să evidențiem atât caracteristicile

meselor păgâne, cât și întrepătrunderea acestora cu practicile meselor frățești ale primei comunități evanghelizate. Ultimele trei subcapitole accentuează rolul jucat de conștiința colectivă / personală în ceea ce privește Euharistia. Este propusă o abordare exegetică pentru o descifrare pertinentă a subiectului tratat, pornind de la o serie de termeni cheie cuprinși între versetele 17-34, demers care în final cristalizează perspectiva euharistică paulină și propune câteva coordonate destinate abordării contemporane a pasajului mai sus amintit.

Pentru a răspunde încercării de evaluare a problemei euharistiei din Corint, așa cum se regăsește expusă în versetele 17-34, lucrarea nu va urma o expunere exegetică verset cu verset, ci se va axa pe analiza anumitor termeni sau expresii care răspund obiectivelor prezentei cercetări.

Înainte de a analiza practica Cinei Domnului din Corint, datorită amplitudinii subiectului general al Cinei Domnului, vor fi necesare unele limitări impuse asupra acestei teze:

În primul rând, singurul text asupra căruia ne concentrăm este pasajul 1 Corinteni 11, 17-34. Deși există și alte relatări ale Cinei Domnului în Evanghelii, acestea sunt expuse însă fără a fi examinate comparativ, în detaliu. Fundalul istoric al studiului se axează pe înțelegerea lui Pavel cu privire la Cina Domnului și contextul său istoric, așa este reflectat în prima sa scrisoare către creștinii din Corint. Se fac referiri și la alte tradiții evanghelice, dar ele nu sunt punctele centrale ale cercetării.

În ceea ce privește influențele culturale, ne propunem să arătăm modul în care modelul de banchet greco-roman a influențat practica Cinei Domnului în Biserica din Corint. Nu vom discuta în detaliu despre alte posibile influențe, precum tradiția mesei iudaice sau alte culturi ce ar putea fi considerate predecesoare Euharistiei. Vom avea în vedere tradiția pascală a Vechiului Testament în contextul Cinei Domnului, pentru a evidenția influența asupra evenimentului unic al Cinei celei de Taină, însă nu pentru a argumenta pro sau contra în privința stabilirii mesei de Paște drept tipar al rânduiei euharistice. De altfel, nu susținem existența unei singure mese prototipice pentru Euharistie, ci doar existența anumitor forme ce ar putea fi asimilate ritualului Cinei Domnului descris în epistolă.

Aspectul pozitiv al acestor limitări este dat de faptul că ne vor ajuta să ne concentrăm pe subiectul specific pe care dorim să-l abordăm în cercetarea despre Cina Domnului din Corint, deschizând totodată posibilitatea abordării subiectelor enumerate mai sus în cadrul unor studii ulterioare separate.